

O'ZBEKISTON INTERNAT MAKTABLARNING PAYDO BO'LISH TARIXI*O'zbekiston tarixi**Valiyev Ibrohimxon Ismoilxon o'g'li*

+99893-938-25-40

Annotatsiya. O'zbekiston Respublikasining ta'lim tizimining alohida bir tarmog'i imkoniyati cheklangan o'quvchilar uchun ixtisoslashtirilgan maktab-internatlar hisoblanadi. Ushbu maktab-internatlarning paydo bo'lish tarixi alohida ahamiyatga ega hisoblanadi. Umumiy o'rta ta'lim maktablarining alohida bir tarmog'i bo'lmish internat-maktablar ta'lim tizimimizda o'zining alohida o'rniga ega. Internat maktablarning paydo bo'lish tarixi ushbu maqolada yoritilib berilgan.

Kalit so'zlar: O'zbekiston ta'lim tizimi, internat-maktab, tarixi, ijtimoiy-pedagogik, imkoniyati cheklangan, yetimlar, Sovet davri, Ikkinchi jahon urushi, mustaqillik, Ixtisoslashtirilgan, inklyuziv ta'lim, Ijtimoiy-psixologik.

Internat maktablarining paydo bo'lishi va rivojlanishining dastlabki bosqichlari (Sovet davri) O'zbekistonda internat maktablarining tarixi Sovet davriga borib taqaladi. Sovet Ittifoqida internat maktablari bolalarni tarbiyalash va ularga ta'lim berishning muhim vositasi sifatida qaralgan. 1920-1930-yillarda O'zbekistonda birinchi internat maktablari tashkil etila boshlandi. Bu maktablar, asosan, yetim bolalar va ota-ona qaramog'idan mahrum bo'lgan bolalar uchun mo'ljallangan edi. Ikkinchi jahon urushi yillarida internat maktablarining soni keskin oshdi. Urush tufayli ota-onasidan ayrilgan bolalar soni ko'paydi va ularga g'amxo'rlik qilish zarurati tug'ildi. Urushdan keyingi yillarda internat maktablari o'z faoliyatini yanada kengaytirdi. Ular nafaqat yetim bolalar, balki ijtimoiy-iqtisodiy sharoiti og'ir oilalardan chiqqan bolalarni ham qabul qila boshladi. Sovet davrida internat maktablarining o'ziga xos xususiyatlari mavjud edi. Ular davlat tomonidan to'liq moliyalashtirilgan va bolalarga bepul ta'lim bergan. Internat maktablarida o'quvchilarning yashash sharoitlari yaxshi bo'lishiga alohida e'tibor qaratilgan. Shuningdek, o'quv-tarbiya jarayoni ham qat'iy nazorat ostida olib borilgan. Internat maktablari o'quvchilarga nafaqat bilim berish, balki ularni jamoa bo'lib yashashga, mehnatga va vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga ham yo'naltirilgan. Sovet davridagi internat maktablari o'zining ijobiy va salbiy tomonlariga ega edi. Ijobiy tomonlari sifatida bolalarga bepul ta'lim va yashash sharoitini ta'minlash, ularning ijtimoiy himoyasini kuchaytirish, jamoa bo'lib yashash ko'nikmalarini shakllantirishni aytilish mumkin. Salbiy tomonlari esa, bolalarning oiladan uzoqlashishi, individual yondashuvning yetishmasligi, tarbiyaviy ishlarda ba'zi bir kamchiliklarning mavjudligi edi.

O'zbekiston mustaqillikka erishgach, ta'lim tizimida, shu jumladan internat maktablari faoliyatida ham tub o'zgarishlar yuz berdi. Mustaqillikning dastlabki yillarida iqtisodiy qiyinchiliklar tufayli internat maktablarining moddiy-texnik bazasi va moliyalashtirishida muammolar yuzaga keldi. Biroq, davlat tomonidan ta'lim sohasiga e'tibor kuchayishi bilan bu muammolar bosqichma-bosqich hal etila boshlandi.

Mustaqillik davrida internat maktablari faoliyatida quyidagi o'zgarishlar kuzatildi:

* Ta'lim sifatini oshirishga e'tibor: Internat maktablarida ta'lim sifatini oshirish, o'quv dasturlarini takomillashtirish, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etishga katta e'tibor qaratildi. O'qituvchilarning malakasini oshirish, ularni yangi o'quv qo'llanmalari va metodikalar bilan ta'minlash ishlari amalga oshirildi.

* Ixtisoslashgan internat maktablarining rivojlanishi: Mustaqillik davrida turli toifadagi bolalar uchun ixtisoslashgan internat maktablari tashkil etila boshlandi. Ko'zi ojiz va zaif ko'ruvchi, aqli zaif, kar va zaif eshituvchi bolalar uchun maxsus maktab-internatlar tashkil etildi. Bu maktablarda bolalarning individual ehtiyojlariga moslashtirilgan ta'lim-tarbiya jarayoni tashkil etildi.

* Inkluziv^[1] ta'limga o'tish: O'zbekistonda inkluziv ta'limga o'tish jarayoni boshlanishi bilan internat maktablari ham o'z faoliyatini ushbu yo'nalishda o'zgartira boshladi.

1. Sh.Mirziyoyev. "Yangi O'zbekistonda erkin va farovon yashaylik!" . -Toshkent-2021

Inkluziv ta'lim maxsus ehtiyojli bolalarning umumiy ta'lim maktablarida o'qish imkoniyatini yaratishni nazarda tutadi. Bu jarayonda internat maktablari metodik va konsultativ yordam ko'rsatish, o'qituvchilarni tayyorlash va qo'llab-quvvatlashda muhim rol o'ynaydi.

* Ijtimoiy himoyani kuchaytirish: Mustaqillik davrida internat maktablarida bolalarning ijtimoiy himoyasini kuchaytirishga alohida e'tibor qaratildi. Bolalarni oziq-ovqat, kiyim-kechak va boshqa zarur narsalar bilan ta'minlash, ularning salomatligini nazorat qilish, psixologik yordam ko'rsatish ishlari amalga oshirildi.

* Xalqaro hamkorlik: O'zbekiston internat maktablari faoliyatini takomillashtirishda xalqaro tashkilotlar va rivojlangan davlatlar tajribasidan foydalanmoqda. Xalqaro hamkorlik doirasida turli loyihalar amalga oshirilmoqda, o'qituvchilarning malakasi oshirilmoqda va zamonaviy texnologiyalar joriy etilmoqda.

Bugungi kunda O'zbekistonda internat maktablari ta'lim tizimining muhim bir qismi hisoblanadi. Ular minglab bolalarga ta'lim berish, ularning ijtimoiy himoyasini ta'minlash va kelajakda jamiyatga foydali inson bo'lib yetishishlariga yordam

bermoqda. Biroq, internat maktablari faoliyatida hal etilishi lozim bo'lgan muammolar ham mavjud.

* Moddiy-texnik bazaning yetishmasligi: Ko'pgina internat maktablarining moddiy-texnik bazasi eskirgan, zamonaviy o'quv jihozlari va texnologiyalari bilan ta'minlanmagan. Bu esa ta'lim sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

* O'qituvchilar malakasini oshirish zarurati: Internat maktablarida ishlaydigan o'qituvchilarning malakasini oshirish, ularni yangi pedagogik texnologiyalar bilan tanishtirish, maxsus ehtiyojli bolalar bilan ishlash ko'nikmalarini shakllantirish zarur.

* Ijtimoiy-psixologik yordamning yetishmasligi: Internat maktablarida bolalarga ijtimoiy-psixologik yordam ko'rsatish tizimini takomillashtirish, malakali psixologlar va ijtimoiy xodimlarni jalb qilish lozim.

* Bolalarni oilaga qaytarish muammosi: Internat maktablarida tarbiyalanayotgan bolalarning aksariyati ota-onalari bor, ammo ular turli sabablarga ko'ra bolalarni internat maktablariga berishga majbur bo'lgan. Bu bolalarni oilaga qaytarish, ularning oilaviy muhitda tarbiyalanishini ta'minlash muhim vazifa hisoblanadi.

* Inkluziv ta'limni rivojlantirish zarurati: Inkluziv ta'limni yanada rivojlantirish, maxsus ehtiyojli bolalarning umumiy ta'lim maktablarida o'qishini ta'minlash, internat maktablarining rolini o'zgartirish zarur.

O'zbekistonda internat maktablari o'zining uzoq tarixiga ega bo'lib, jamiyatda muhim rol o'ynaydi. Ular minglab bolalarga ta'lim berish, ularning ijtimoiy himoyasini ta'minlash va kelajakda jamiyatga foydali inson bo'lib yetishishlariga yordam bermoqda. Mustaqillik davrida internat maktablari faoliyatida tub o'zgarishlar yuz berdi, ta'lim sifati oshirildi, ixtisoslashgan maktablar tashkil etildi va inkluziv ta'limga o'tish jarayoni boshlandi. Biroq, internat maktablari faoliyatida hal etilishi lozim bo'lgan muammolar ham mavjud. Ushbu muammolarni bartaraf etish, internat maktablari faoliyatini takomillashtirish, bolalarning huquqlarini himoya qilish va ularning farovonligini ta'minlash davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi "O'zbekiston - 2030 strategiyasi to'g'risida"gi PF-157-sonli farmoni.
2. Sh.Mirziyoyev. "Yangi O'zbekistonda erkin va farovon yashaylik!" . -Toshkent-2021
3. WWW.Lex.uz internet sayti.
4. Ziyo.uz internet sayti